

ULUSLARARASI NAKLİYECİLER DERNEĞİ
AR-GE ve İstatistik Departmanı

CMR KONVANSİYONU

İstanbul, 2 Eylül 2003

İÇİNDEKİLER

CMR KONVANSİYONU	3
AMAÇLARI.....	3
COĞRAFİ KAPSAMI	4
YAPISI.....	4
ÖNEMLİ CMR KURALLARI.....	5
BELGE ZORUNLULUKLARI: CMR TAŞIMA BELGESİ.....	5
NÜSHA SAYISI.....	5
NAKLİYECİNİN ÇEKİNCELERİ (ŞÜPHE)	5
İHRACATÇININ/İTHALATÇININ SORUMLULUKLARI.....	6
NAKLİYECİNİN CMR KAPSAMINDAKİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ	6
CMR KAPSAMINDA ÖDENECEK TAZMİNAT.....	7
DİĞER TAŞIMA ŞEKİLLERİNE UYGULANMASI.....	8
KONTEYNERLERE UYGULANMASI.....	8
EDI PROTOKOLÜ.....	9
TÜRKİYE’NİN KONVANSİYONA KATILIMI.....	9
EŞYALARIN KARAYOLUNDAN ULUSLAR ARASI NAKLİYATI İÇİN MUKAVELE SÖZLEŞMESİ (CMR)	10
EŞYALARIN KARAYOLUNDAN ULUSLAR ARASI NAKLİYATI İÇİN MUKAVELE SÖZLEŞMESİ (CMR)’NE AİT PROTOKOL	27

CMR KONVANSİYONU**(KARAYOLUYLA ULUSLARARASI YÜK TAŞIMACILIĞINA İLİŞKİN SÖZLEŞME)**

Orjinal Adı: CONVENTION RELATIVE AU CONTRAT DE TRANSPORT INTERNATIONAL DE MARCHANDISES PAR ROUTE (CONVENTION ON THE CONTRACT FOR THE INTERNATIONAL CARRIAGE OF GOODS BY ROAD-CMR)

1948 yılında UNIDROIT (Uluslararası Özel Hukukun Tevhidi Enstitüsü), Uluslararası Ticaret Odası (ICC) ve Uluslararası Kara Taşımacılığı Birliği (IRU) 'dan oluşan üçlü bir komisyon kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. UNIDROIT tarafından gerçekleştirilmiş olan bir karşılaştırma araştırması, bu çalışmanın başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu arada, hem kişilerin hem eşyaların taşınması ile alakalı çok yönlü sorununu ele almak üzere Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu tarafından bir Avrupa Çalışma Grubu kurulmuştur. 1949 yılında üçlü komisyon hazırladığı taslağı, görüşülmek üzere bu çalışma grubuna iletmiştir. Bu tarihten sonra, uzmanlar kurulu ile Avrupa Çalışma Grubu arasında, çeşitli ülkelerden temsilcilerin de katıldığı düzenli ve yakın konsültasyonlar gerçekleşmiştir. Küçük bir uzmanlar kurulu tarafından gerçekleştirilen kritik incelemeden sonra konu büyük oranda çözüme bağlanmıştır. Nakliyecinin sorumluluğunun sınırına ilişkin bir yıl süren görüşmelerin ardından ve en önemlisi sorumluluk sınırının 18 franktan 25 franka çıkarılması şeklinde bir artış öngören çeşitli değişikliklerden sonra, Karayoluyla Eşyanın Uluslararası Nakliyesi İçin Anlaşma Konusunda Konvansiyon (CMR) ile İmza Protokolü 19 Mayıs 1956 tarihinde imzalanmıştır. Konvansiyon, 2 Temmuz 1961 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

5 Temmuz 1978 tarihinde CMR Konvansiyonunda değişiklik öngören bir Protokol kabul edilmiştir. Bu Protokol ile ülkeler arasında değer olarak farklılık göstermesi nedeniyle altın standardı sisteminin yerine IMF tarafından tasarlanmış olan yeni bir parasal sistem olan SDR (Special Drawing Rights) sistemine geçilmiş ve nakliyecinin sorumluluğu bölümünde de bazı değişiklikler getirilmiştir.

CMR Konvansiyonu karayoluyla eşya taşımacılığı ile iştigal eden tüm ihracatçı veya nakliyeciler için önemli bir kaynaktır.

AMAÇLARI

Konvansiyonun en önemli amacı, nakliyecinin sorumluluğuna yönelik tek tip bir düzenlemenin oluşturulmasıdır.

COĞRAFI KAPSAMI

Söz konusu Konvansiyona taraf olan 47 ülke bulunmaktadır:

Almanya, Avusturya, Belçika, Lüksemburg, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, Portekiz, Danimarka, Finlandiya, Birleşik Krallık, Yunanistan, İsveç, İrlanda, Bulgaristan, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Ermenistan, Gürcistan, Macaristan, Makedonya, Norveç, Litvanya, Letonya, Moldova, Polonya, Romanya, Rusya, Ukrayna, Slovakya, Slovenya, İsviçre, Türkiye, Bosna-Hersek, Sırbistan-Karadağ, Kazakistan, Kırgızistan, Fas, Tunus, Beyaz Rusya, Türkmenistan, Özbekistan, Tacikistan, İran, Azerbaycan.

28 Aralık 1980 tarihinde yürürlüğe giren 1978 SDR Protokolünü İmzalayan Ülkeler:

Almanya, Avusturya, Belçika, Lüksemburg, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, Portekiz, Danimarka, Finlandiya, Birleşik Krallık, Yunanistan, İsveç, İrlanda, Estonya, Macaristan, Makedonya, Norveç, Litvanya, Letonya, Romanya, İsviçre, Türkiye, Kırgızistan, Tunus, Türkmenistan, Özbekistan, İran, Gürcistan.

YAPISI

CMR Konvansiyonu'nun geçerli olduğu ülkeler, tek bir yasal sistemle birbirine bağlanmış tek bir yasal bölge oluşturmaktadır. Sonuç olarak Konvansiyon, ulusal yasal sistemlerin yanında ayrı bir sistem olarak kabul edilebilir.

Konvansiyon malların alındığı yer ile teslim edileceği yerin en az biri akit taraf olan iki farklı ülkede bulunduğu takdirde ve ücret karşılığında karayoluyla eşya taşımacılığına yönelik her taşıma sözleşmesi için geçerlidir. Bu da, bir akit ülke başlayan ya da sona eren ve başkası hesabına gerçekleştirilen her türlü uluslararası karayolu eşya taşımalarının (kendi hesabına yapılan taşımalar CMR kapsamında değildir) bazı istisnalar haricinde CMR kurallarına tabi olacağı anlamına gelmektedir. Bu istisnalar:

1. posta gönderileri;
2. cenaze sevkیاتları;
3. "Mobilya" taşımaları (genellikle ev taşımaları olarak kabul edilir);
4. özel eşyaların taşınması;

Konvansiyonun 1. Maddesinde Konvansiyonun geçerliliği (uygulanması) farklı türlerde bazı koşullara bağlanmaktadır. Bu bağlamda nakliye sözleşmesi kavramı, ücret karşılığı taşımalar, malların alınacağı yer ile teslim edileceği yerin iki farklı ülkede bulunması zorunluluğu, araç kavramı, eşya kavramı gibi unsurlar ayrı ayrı ele alınmaktadır.

Zararın ya da kaybın hatalı teslimat, korumada ihmal, eksik dokümantasyon, kusurlu ambalaj, yanlış ısı ya da teslimatta nakit tahsil edilmemesi gibi nedenlerden kaynaklanması halinde tazminat ödenmez.

ÖNEMLİ CMR KURALLARI

BELGE ZORUNLULUKLARI: CMR TAŞIMA BELGESİ

CMR Konvansiyonu sözleşmenin bir taşıma belgesi düzenlenerek teyit edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ancak, bu tür bir talimatın olmaması ya da kaybedilmesi Konvansiyon hükümlerinin geçerli olmasını engellemez. Belli bazı bilgilerin not üzerinde gösterilmesi gerekmektedir.

CMR Taşıma Belgesi için özel bir format yoktur ancak genellikle çeşitli kaynaklardan alınan ve satışa ilişkin bağlantılı bir not kullanılmaktadır. CMR, notun kim tarafından düzenleneceğini net olarak belirtmemekte olup; uygulamada genellikle kara nakliyecisi tarafından düzenlenmektedir. Ancak bilgilerin çoğu ihracatçı ile ilgili olup, bu bilgilerin doğruluğundan söz konusu ihracatçı sorumludur. Bu durum ayrıca notun malların taşınmaya başlamasından çok sonra ve bazen CMR ilk taşıyıcısı olmayan bir kişi tarafından düzenlenmesi gibi çok yaygın ama hiç de sıcak bakılmayan bir uygulamayı da engelleyecektir. Bilgileri nakliyecinin girmediği durumlarda, nakliyeciyi gösteren bilgilerin doğruluğundan sorumlu olacak gönderici adına onun acentesi olarak yapmaktadır.

Taşıma sırasında topraklarından geçilen ülkelerden sadece birinin Konvansiyona taraf olması yeterli olduğundan, taşıma belgesi üzerinde bu Konvansiyonun geçerli olduğunun taraf olmayan diğer ülkeye bildirilmesi gerekmektedir.

NÜSHA SAYISI

CMR Konvansiyonu, taşıma belgesinin 3 asıl nüsha halinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmektedir. Bunlardan ilki ihracatçı için, ikincisi mallar ile birlikte gönderilmek ve üçüncüsü de nakliyecide kalmak üzere düzenlenir. CMR taşıma belgesi bir istihkak belgesi değildir ancak kanıt olarak büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle en az bir sene saklanması uygun olacaktır.

Taşıma belgesinin 2.nüshası malların alıcısına teslim edilene kadar, taşımadan vazgeçilmesi, alıcı adının adresinin değiştirilmesi gibi değişiklikler yapma hakkı gönderen tarafa aittir. Ancak 2.nüsha alıcıya teslim edildikten sonra, taşıyıcı alıcının talimatlarına uymak zorundadır. Taşıma belgesinin 2.nüshasının alıcıya teslim edilmesi halinde 1.nüsha olmadan alıcı mallar üzerinde tasarruf hakkına sahip değildir.

CMR Taşıma belgesi, yükletici ve taşıyıcı tarafından imzalanır. Taşıma Senedinin düzenlendiği ülke yasalarına göre imzalar matbu/kaşe şeklinde olabilir.

NAKLIYECİNİN ÇEKİNCELERİ (ŞÜPHE)

Nakliyeciyi, malları devraldığı zaman aşağıdakileri kontrol etmelidir:

1. Sevkiyattaki koli sayısı ve bunlara ait işaretler ve rakamlara istinaden CMR taşıma belgesinde yer alan beyanların doğruluğu,
2. Malların ve ambalajların açık görünümü.

Nakliyecinin kontrol etmek için makul sebepleri bulunmadığı hallerde, kendisini taşıma belgesinde çekincelerini belirterek koruyabilir. Ayrıca mallar hakkında açıkça şüphe verici her şeyi belirtmesi gerekmektedir. Şayet nakliyecisi bu tür çekincelerini belirtmez ise, aksi açıkça ispat edilene kadar, koli sayısının doğru beyan edildiği ve malların uygun görüldüğü varsayılacaktır.

İHRACATÇININ/İTHALATÇININ SORUMLULUKLARI

İhracatçı aşağıdakilerden sorumludur:

1. CMR taşıma belgesindeki ayrıntıların doğruluğu: İhracatçı, beyan edilen ayrıntıların doğru olmaması halinde nakliyeciyi tazmin etmekle yükümlüdür. Bu nedenle, ihracatçı her zaman taşıma belgesini kendi düzenlemeleri ya da düzenlenirken denetlemelidir.
2. Malların kusurlu şekilde ambalajlanması. İhracatçı, nakliyecinin malları devralırken kusurdan haberdar olması ve çekincelerini belirtmemiş olması dışında kusurlu ambalajlarla alakalı tüm sonuçlardan yasal olarak sorumludur.
3. Gümrük tarafından istenen tüm belgelerin hazır edilmesi.
4. Alacak taleplerinin belirlenmiş süreler içerisinde yapılması: Hasarın bariz olması halinde, ikazda bulunulması (tercihen ithalatçı tarafından); hasarın bariz olmaması halinde Pazar günleri ve resmi tatiller sayılmadan teslimattan sonra 7 gün içinde yazılı olarak ikazda bulunulması gerekmektedir. Zamanında ikazda bulunulmadığı takdirde, mallara hasarın nakliyecisi tarafından verildiğini ispatlama sorumluluğu ihracatçı/ithalatçıya geçecektir. Gecikme durumunda, 21 gün içinde ikazda bulunulmalıdır. 1 yıl içinde (kasıtlı şekilde uygun olmayan davranışta bulunulduğu iddia ediliyor ise 3 yıl) dava açılmayan tüm alacak talepleri kesin surette zamanaşımına uğrar.
5. Tehlikeli eşyalar: İhracatçının nakliyeciyeye malların taşınması ile ilgili tehlikelerin niteliği ve alınacak tedbirler hakkında kesin bilgi vermesi gerekmektedir. Bu bilgiler CMR notunda gösterilmelidir. Bu notta ayrıca malların genel kabul görmüş açıklamasının da yer alması gerekmektedir. Şayet ihracatçı, nakliyeciyi malların tehlikeli olma özelliğinden haberdar etmez ise, nakliyecisi bu malları hiçbir sorumluluk almadan boşaltabilir, imha edebilir ya da zararsız hale getirebilir ve bu durumda, malların taşınması ile ortaya çıkabilecek tüm kayıp, hasar ya da masraftan sorumlu hale gelir.

NAKLİYECİNİN CMR KAPSAMINDAKİ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Nakliyecisi, malları devraldığı tarih ile teslim ettiği tarih arasındaki sürede malların kaybı, zarar görmesi ya da gecikmesinden sorumludur. Ayrıca genel olarak hizmetlilerinin, acentelerinin ve taşıyonlarının eylemlerinden de sorumludur.

Malların alakalı olarak meydana gelen bir zarar, kayıp ya da gecikme nedeniyle nakliyeciden alacak talebinde bulunanlar, bu zarar, kayıp ya da gecikmenin taşıma esnasında gerçekleştiğini ispatla yükümlüdür. Yasal açıdan, nakliyecinin, bu tür sonuçları önlemesinin mümkün olmadığını kanıtlamadığı sürece, olaydan sorumlu olduğu varsayılmaktadır.

Ancak kanıtlandıkları takdirde nakliyeciyeye yönelik bir alacak talebine karşı savunma sağlayan bazı istisnai riskler de bulunmaktadır. Bunlar :

1. haksız fiil ya da hak talep edenin (davacının) ihmali;
2. nakliyecinin kendi haksız fiili ya da ihmalinin sonucu olmadan davacının verdiği talimatlar;
3. malların niteliği gereği doğan kusur;
4. nakliyecinin kaçınamayacağı durumlar ve engelleyemediği durumlar.

Hiçbir şekilde nakliyecinin hatası sonucu olmayan bir çarpışma istisna kapsamında ele alınabilir ancak kötü hava şartları ya da hırsızlık durumları, maliyeti çok yüksek olsa da önlem alınacak türden riskler kabul edilmektedir.

Aracın kusurlu olması hiçbir şekilde istisna kapsamına girmez.

Sadece özel durumlarda geçerli olan başka savunma olanakları da vardır. Eğer nakliyeciyi kayıp ya da hasarın aşağıda belirtilen durumlardan biri nedeniyle meydana geldiğini kabul ettirirse, ihracatçı ya da ithalatçı aksini ispat etmedikçe bu şekilde olduğu varsayılacaktır:

1. Açık, örtülmemiş araçların kullanılması (eğer bunların kullanımı açıkça kabul edilmiş ve taşıma belgesinde belirtiliyor ise);
2. ambalajın olmaması ya da kusurlu olması;
3. malların ihracatçı, ithalatçı ya da bunların acenteleri tarafından elleçlenmesi, yüklenmesi, istiflenmesi veya boşaltılması;
4. bazı malların niteliği dolayısıyla kırılma, paslanma, dökülme, normal fire verme ya da güve veya haşerele nedeniyle zarar görmeye yatkın olmaları (ancak bu savunma araçların ısı kontrollü faaliyetler için özel donanımlı olmaları halinde kullanılamaz) ;
5. kolilerin üzerindeki işaret ve sayıların yetersiz ya da eksik olması;
6. canlı hayvan taşımaları(nakliyecinin tüm normal tedbirleri aldığını ve kendisine verilen tüm özel talimatlara uyduğunu kanıtlaması koşuluyla).

Nakliyeciyi aşağıdaki hallerde gecikmeden sorumlu olacaktır:

1. malların kararlaştırılan süre içerisinde teslim edilmemesi,
2. eğer kararlaştırılan bir süre yok ise, kullanılan sürenin müsaade edilebilecek süreyi aşması halinde (grupaj taşımalarında bir tam yükün düzenlenmesi için süre tanınacaktır).

CMR KAPSAMINDA ÖDENECEK TAZMİNAT

Tazminat, malların taşıma için kabul edildiği tarih ve yerdeki bedeli ile bağlantılı olarak hesaplanmakta olup; bedel ya eşyanın fiyatı ya da piyasa fiyatına dayandırılmaktadır. Bu tür bir fiyatın olmadığı durumlarda benzer malların normal bedeli temel alınır. CMR Konvansiyonu kapsamında nakliyecinin sorumluluk sınırı brüt kg. başına 8.33 SDR (Special Drawing Rights- 5 Temmuz 1978 tarihinde imzalanan protokolle, ilk sözleşmede kabul edilmiş olan 25 Germinal frank, 8.33 SDR'ye çevrilmiş ve bu birim Batı Avrupa ülkelerinin çoğundan kabul görmüştür.) olarak belirlenmiştir.

Kayıp ya da hasar tazminatına ek olarak, taşıma ücretleri, gümrük vergileri ve transit taşıma bağlamında üstlenilen diğer cüretler tam kayıp durumlarında tam olarak, kısmi kayıp durumlarında ise belli bir orana göre geri ödenmektedir.

İhracatçı ya da ithalatçının gecikme nedeniyle kayba uğradığını kanıtlaması halinde, taşıma ücretlerini geçmeyen bir tutar karşılanabilir.

İhracatçının bedel bildirimini yapması halinde Konvansiyon kapsamında daha yüksek miktarda tazminat alması mümkün olabilir ancak nakliyecinin daha yüksek bir navlun ücreti talep etme hakkı bulunmaktadır. Bu bildirim taşıma belgesinde gösterilmesi gerekmektedir. Ayrıca teslimatta özle bir faiz beyan edilmesi mümkündür (malların kararlaştırılan şekilde varış yerinde bulunmaması halinde ortaya çıkan kayıpların telafi edilmesi için) ancak yine, nakliyecinin daha yüksek ücret talep etme hakkı vardır.

Malların kararlaştırılan 30 günlük süre içinde teslim edilmemesi halinde ya da diğer hallerde 60 gün içerisinde teslim edilmemesi halinde davacı mallara kayıp muamelesi yapabilir ve tazminat talep edebilir.

Her ne kadar yukarıda belirtilen sınırlar hem sözleşme kapsamındaki alacak talepleri hem de haksız fiil kapsamındaki alacak talepleri için geçerli olsa da, nakliyecinin kaybın kasıtlı kötü davranıştan kaynaklanması halinde CMR savunmaları ve yükümlülük sınırlarından faydalanma hakkını kaybeder. Örneğin; bu konuda açılmış bir davada AB sürüş süreleri kurallarının öngördüğü sınırları aşırı derecede aşan bir sürücünün sebep olduğu bir kaza kasıtlı kötü davranış olarak kabul edilmiştir.

DİĞER TAŞIMA ŞEKİLLERİNE UYGULANMASI

Konvansiyon farklı taşıma şekillerini de hesaba katmaktadır. Nakliyecinin genel idaresinin yanı sıra CMR Ro-Ro ya da kombine taşımacılık (Madde 2), banliyö taşımacılığı (Madde 3) ve birbirini izleyen taşımalara (Madde 34-40) yönelik özel düzenlemeleri de ortaya koymaktadır.

Malları taşıyan aracın güzergahın bir bölümünde demiryolu, denizyolu ya da iç su yolları (veya havayolu) üzerinden taşınması ve malların karayolu yük taşıma aracından boşaltılmamış olması halinde, CMR Konvansiyonu yine tüm taşıma için geçerli olmaktadır. Ancak araç başka bir taşıma şekli ile taşınmaktayken malların sadece bu diğer taşıma şekline kaynaklanabilecek bir durumdan dolayı malların kaybedilmesi, zarar görmesi ya da gecikmesi halinde kara nakliyecisinin sorumluluğu diğer taşıma şekli için geçerli olan zorunlu ulusal ya da uluslararası kanun tarafından belirlenecektir. Bu tür bir zorunlu kanun bulunmamakta ise, CMR şartları geçerli olmaya devam edecektir.

Farklı nakliyeciler tarafından gerçekleştirilen birbirini müteakip taşımalar, karayoluyla gerçekleştiriliyor olmaları fark etmeksizin, tamamının tek bir nakliye sözleşmesi kapsamında olması halinde CMR kapsamındadır. Zarar, kayıp ya da gecikmeden ilk nakliyecisi, son nakliyecisi ve zararın kendi taşıması esnasında meydana geldiği esas nakliyecisi sorumlu tutulabilir.

KONTEYNERLERE UYGULANMASI

CMR karayoluyla 'araçlar' içerisinde yapılan taşımalar için geçerlidir. Bu "araçlar" motorlu taşıtlar, mafsallı araçlar, römorklar ve yarı-römorklar olup; konteynerler bunlara dahil değildir.

Bir ISO konteyneri bir araçtan değil ‘mallardan’ oluşmaktadır ve CMR konteynerlerin bir ülkeden diğerine taşınması sırasında her zaman geçerli olmamaktadır. Şayet konteyner transit taşıma boyunca ‘tekerlekler’ üzerinde kalmakta ise, CMR geçerli olacaktır ancak şayet konteyner bir liman ya da demiryolu terminalinde indirilerek demiryolu ya da denizyoluyla ayrı olarak taşınırsa, bu durum CMR ile bağlantıyı kesecektir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus CMR’nin hukuken geçerli olmadığı hallerde bile, taraflar bu konvansiyonun koşullarını sözleşme yoluyla uygulama konusunda anlaşmaya varabilir ve bu bazı nakliyeciler tarafından yapılmaktadır.

EDI PROTOKOLÜ

Teknolojideki gelişmeler ışığında, 2001 yılından bu yana, UNECE (Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu) ile UNIDROIT, CMR prosedürlerinin elektronik ortamda gerçekleştirilmesini ve CMR taşıma belgesinin yerini elektronik bir belgenin almasını sağlayacak bir Protokolün hazırlanması ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Denizyolu, havayolu, demiryolu ve iç su yolu taşımalarında bu tür hükümler uluslararası konvansiyonlara eklenmiş olup; sadece karayolu taşımalarına ilişkin konvansiyonlara elektronik veri değişimi ile ilgili özel hükümler henüz eklenmemiştir.

Bu doğrultuda, UNIDROIT tarafından bir Protokol taslağı hazırlanmış ve bu çalışma ile ilgili olarak taraf ülkelerin görüşlerini almak üzere bir sualname çalışması yürütülmüştür. Çalışma sonucunda taraf ülkelerin çoğu taslağa onay vermiş bulunmaktadır.

Söz konusu protokol taslağında CMR taşıma belgesinin telgraf, teleks, e-mail ya da EDI dahil olmak üzere farklı bilgi iletme yöntemler kullanılarak düzenlenmesi, bu tür yöntemlerin kağıda dayalı belgelerle denk kabul edilmesi gibi hükümlerin yer alması planlanmaktadır.

TÜRKİYE’NİN KONVANSİYONA KATILIMI

Türkiye’nin "Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesi (CMR)" Konvansiyonuna katılması, 07.12.1993 tarihli ve 3939 sayılı Kanunla uygun bulunmuş olup; Türkiye , CMR Konvansiyonu ile birlikte, bu Sözleşmenin eki olan 05.07.1978 tarihli Protokole, Sözleşme`nin 47 nci maddesine ihtirazi kayıt konulmak suretiyle taraf olmuştur. (94/6322 sayılı 0.212.1994 tarihli Bakanlar Kurulu kararı; 04.01.1995 tarihinde 22161 sayısı ile Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir).

EŞYALARIN KARAYOLUNDAN ULUSLAR ARASI NAKLİYATI İÇİN MUKAVELE SÖZLEŞMESİ (CMR)

DİBACE

AKİT TARAFLAR Eşyaların Karayolundan Taşınması koşullarını standartlaştırmanın, özellikle bu tür taşımalarda kullanılan belgeler ve taşıyıcının sorumluluğu bakımından yararlarına inanarak:

AŞAĞIDAKİ KONULARDA ANLAŞMIŞLARDIR

I. BÖLÜM

UYGULAMA ALANI

MADDE 1

1. Bu Sözleşme, Sözleşmede belirtildiği gibi yükleme yeri ve teslim için belirlenen yerin en az biri akit ülke olan iki ayrı ülkede olması halinde, tarafların ikametgahı ve milliyetine bakılmaksızın ücret karşılığında yüklerin taşıt ile karadan taşınmasına ait her mukaveleye uygulanacaktır.

2. Bu Sözleşmenin uygulanması bakımından "taşıt" sözcüğü 19 Eylül 1949 tarihli Karayolu Trafik Anlaşmasının 4 üncü maddesinde tanımlandığı gibi motorlu taşıtlar, dizi halinde taşıtlar, römorklar ve yarı römorklar anlamına gelir.

3. Bu Sözleşme taşımanın Devletler veya kamu kurum veya kuruluşları tarafından yapıldığı hallerde de uygulanacaktır.

4. Bu Sözleşme aşağıdaki durumlarda uygulanmayacaktır.

a) Uluslararası posta anlaşmaları gereğince yapılan taşımalarda,

b) Cenaze taşımalarında,

c) Ev eşyası taşımalarında,

5. Akit taraflar, iki veya birkaçı arasında yapacakları özel anlaşmalarla bu sözleşme hükümlerini değiştirmemeyi kabul ederler. Ancak, sözleşmeyi sınır trafiğine uygulamamak veya tamamen kendi ülkeleri içindeki taşıma etkinliklerinde yükler üzerinde hak iddia etmeye yarayan sevk mektubunun kullanılmasına izin vermek gibi durumlar bunun dışındadır.

MADDE 2

1. Mal yüklü taşıt, 14 üncü madde hükümlerinin uygulandığı haller dışında yolun bir kısmında deniz, demiryolu, nehir, kanal veya havayoluyla yük boşaltılmadan taşındığı hallerinde de bu Sözleşme taşımanın tümü için uygulanır. Ancak diğer taşıtlarla yapılan taşımalarda ortaya çıkan kayıp,

hasar veya gecikmelerin, karayolu taşımacısının bir fiil veya ihmalden doğmayıp yüklerin diğer taşıtlarda taşınması sırasında ve nedeniyle oluşabileceği kanıtlanır ise, Karayolu taşıyıcısının sorumluluğu bu Sözleşmeye göre, eğer sözkonusu diğer taşıtlar ile yükün taşınması için yasal koşullara uygun olarak o taşıt taşıyıcısı ile gönderen arasına bir mukavele yapılmış sayılır ve o mukavele konulması gelenekleşmiş hükümlere göre tayin edilir.

Ancak, konulmuş bu gibi koşulların bulunmaması hallerinde, karayolu taşıyıcısının sorumluluğu bu Sözleşmeye göre tayin edilir.

2. Eğer, karayolu taşımacısı diğer taşıtlar ile de taşıma yapıyor ise, sorumluluğu bu maddenin 1 inci paragrafına göre tayin edilir. Ancak bu durumda, karayolu ve diğer taşıtlar ile taşıma yapan kimse, iki ayrı kişi gibi işlem görür.

II. BÖLÜM

TAŞIMACININ SORUMLU OLDUĞU KİŞİLER

MADDE 3

Bu Sözleşmenin uygulanması bakımından taşımacı, çalıştırdığı kişilerin ve taşımanın yapılması için hizmetlerinden yararlandığı diğer kimselerin görevleri sırasında hareket ve ihmallerinden sanki bu hareket ve ihmalleri kendisi yapmış gibi sorumlu olacaktır.

III. BÖLÜM

TAŞIMA MUKAVELESİNİN AKDEDİLMESİ VE UYGULANMASI

MADDE 4

Taşıma mukavelesi bir sevk mektubunun düzenlenmesi ile gerçekleştirilir. Bu mektubun yokluğu usule aykırı oluşu veya kaybolması, bu Sözleşme hükümlerine tabi olacak olan taşıma mukavelesinin varlığı ve geçerliliğini etkilemez.

MADDE 5

1. Sevk mektubu üç nüsha halinde düzenlenerek gönderici ve taşımacı tarafından imzalanır. Sevk mektubunun düzenlendiği ülkedeki yasaları izin verdiği takdirde, bu imzalar matbaada basılabilir veya onların yerine gönderici ve taşımacının mühürleri kullanılabilir. Birinci suret göndericiye verilir. İkinci yükle beraber gider. Üçüncüsü ise taşımacı tarafından saklanır.

2. Taşımacı yüklerin başka taşıtlara yüklenmesi gerektiği, bunların ayrı çeşit yükler olduğu veya ayrı partilere bölünmesi durumunda gönderici veya taşımacı her çeşit ve parti yük için ayrı bir sevk mektubu isteme hakkına sahiptir.

MADDE 6

1. Sevk mektubu şu bilgileri içerecektir:

a) Sevk mektubu tarihi ve düzenleme yeri,

- b) Göndericinin adı ve adresi,
- c) Taşımacının isim ve adresi,
- d) Yükün yükleme yeri, tarihi ve teslim için belirlenen yer,
- e) Yükün gönderildiği kişinin isim ve adresi,
- f) Yükün özelliğinin tarifi, ambalaj şekli ve tehlikeli yükler söz konusu olduğunda bunların herkesçe anlaşılacak şekilde tarifi,
- g) Kaç para olduğu ve bunların özel marka ve sayıları,
- h) Yükün brüt ağırlığı veya başka bir şekilde ifade edilmiş ise miktarı,
- ı) Taşıma ücretleri (Taşıma bedeli, ek giderler, gümrük resimleri ve mukavelenin aktinden teslimine kadar yapılan diğer ödemeler)
- j) Gümrük ve diğer formaliteler için gerekli talimatlar,
- k) Aksine olabilecek herhangi bir hükme bakılmaksızın, taşımanın bu Sözleşme hükümlerine tabi olduğunu bildirir not.

2. Gerekli durumlarda sevk mektubu şu bilgileri de ayrıca içerecektir:

- a) Aktarmaya izin verilmediğini belirten not,
- b) Göndericinin ödemeyi kabul ettiği ödemeler,
- c) Yükün tesliminde yapılacak ödentilerin miktarı,
- d) Yük değerinin beyanı ve tesliminde özel faizi temsil eden miktar,
- e) Yükün sigorta edilmesine dair göndericinin alıcıya vereceği direktif,
- f) Taşımanın tamamlanması için anlaşmaya varılmış zaman süresi,
- g) Taşımacıya verilen belgelerin listesi.

3. Taraflar, yarar gördükleri diğer hususları da sevk mektubuna yazabilirler.

MADDE 7

1. Gönderici, aşağıdaki hususların hatalı veya yetersiz oluşundan uğrayacağı zarar, hasar ve yaptığı ödemelerden sorumludur.

- a) Madde 6 paragraf 1; b), d), e), f), g), j) de belirtilen hususlar,
- b) Madde 6 paragraf 2 de belirtilen hususlar,

c) Sevk mektubunun düzenlenmesini sağlamak veya daha başka hususların içine yazılması amacıyla göndericinin vereceği her türlü diğer hususlar ve talimatlar.

2. Göndericinin talebi üzerine taşımacı bu maddenin 1 inci paragrafındaki hususları sevk mektubuna yazarsa, aksi kanıtlanmadıkça bunu gönderici adına yapmış sayılacaktır.

3. Sevk mektubu madde 6 paragraf 1 k da belirtilen beyanı içermez ise taşımacı bu ihmâl yüzünden malın kullanma hakkına sahip kişinin bu ihmâlden dolayı uğradığı zarar hasar ve yapıldığı ödemelerden sorumlu olacaktır.

MADDE 8

1. Yükü teslim aldığı sırada taşımacı şunları kontrol edecektir:

a) Parça sayısı ve bunların üzerindeki marka ve numaralar bakımından sevk mektubundaki beyanların doğruluğu,

b) Yükün ve bunların ambalajının görünürdeki durumu.

2. Taşımacı bu maddenin 1 inci paragrafında belirtilen beyanları kontrol etmek için gerekli makul araçlardan yoksun ise, sevk mektubuna çekincesini gerekçesi ile birlikte yazacaktır. Aynı şekilde yükün ve ambalajların görünürdeki durumu ile ilgili yazacağı çekincenin gerekçelerini de belirtecektir. Çekinceler, gönderici sevk mektubunda bu çekincelere bağlı kalacağını açıkça kabul etmiş olmadıkça göndericiyi bağlayıcı olmayacaktır.

3. Gönderici, yükün brüt ağırlığını veya bunların başka türlü ifade edilmiş miktarlarını, kontrol etmesini taşımacıdan isteme hakkına sahiptir. Ayrıca parçaların kontrol edilmesini de isteyebilir. Taşımacı kontrol giderlerini isteme hakkına sahiptir. Kontrollerin sonuçları sevk mektubuna yazılır.

MADDE 9

1. Sevk mektubu, taşıma mukavelesinin akdine, mukavelenin koşullarına ve yüklerin taşımacı tarafından kabulüne, karine teşkil eder.

2. Sevk mektubunda, taşımacı tarafından beyan edilmiş çekince yok ise aksi kanıtlanmadıkça tesellümde yükün ve ambalajların iyi durumda olduğu, sayılarının, marka ve numaralarının sevk mektubunda yazılı olanlara uyduğu varsayılır.

MADDE 10

Gönderici, kişilere malzemeye ve diğer yüklere gelecek zarar ziyan ve hasardan, yükün kusurlu olarak ambalajlanmasından kaynaklanan masraflardan taşımacıya karşı sorumludur. Ancak, yükün kabulünde kusur açık seçik ise ve taşımacı tarafından biliniyor ise bu hususta bir çekince beyanında bulunmamış ise bu hüküm geçersizdir.

MADDE 11

1. Malların tesliminden önce tamamlanması gereken gümrük ve diğer formalitelerin yerine getirilmesi için, gönderici, lüzumlu belgeleri sevk mektubuna ilâştirecek yahut da taşımacıya verecek ve talep ettiği diğer bilgileri kendisine sağlayacaktır.

2. Taşımacı bu belgelerle verilen bilgilerin doğruluğunu ve yeterliliğini incelemek zorunda değildir. Gönderici bu gibi belgelerin bulunmaması, yetersiz olması, veya usule aykırı oluşundan doğacak zarar, ziyan ve hasardan, taşımacıya karşı sorumludur. Ancak, taşımacının hatası veya ihmali görülen durumlar bu hüküm dışındadır.

3. Sevk mektubunda belirtilen bu mektuba ekli veya kendilerine verilen belgelerin kaybindan veya hatalı kullanılmasından doğacak sonuçlardan taşımacı, komisyoncu gibi aynı derecede sorumludur. Ancak, taşımacın ödeyeceği tazminat yükün kaybolması halinde ödenecek tazminatı geçemez.

MADDE 12

1. Gönderici, özellikle taşımayı durdurmasını, teslimin yapılacağı yeri değiştirmesini veya sevk mektubunda gösterilen alıcıdan başkasına teslim etmesini istemek suretiyle yüke tasarruf etmek hakkına sahiptir.

2. Sevk mektubunun ikinci nüshası alıcıya verildiği veya alıcı, madde 13 paragraf 1 de belirlendiği gibi hakkını kullandığı zaman göndericinin tasarruf hakkı ortadan kalkar. O andan itibaren taşımacı alıcının emirlerine uyacaktır.

3. Bununla beraber, gönderici tarafından sevk mektubuna o yolda bir not yazılmış ise, sevk mektubunun düzenlenmesinden sonra tasarruf hakkı alıcıya aittir.

4. Tasarruf hakkını kullandığı sırada alıcı yükün diğer bir kişiye teslimini emretmiş ise, bu diğer kişi başka alıcılar gösterme hakkına sahip değildir.

5. Tasarruf hakkını kullanma aşağıdaki koşullara bağlıdır.

a) Gönderici veya bu maddenin 3 üncü paragrafında öngörülen durumda bu hakkı kullanmak isteyen alıcı, taşımacıya verilen yeni talimatın bulunduğu sevk mektubunu sunmalı ve bu talimatı yerine getirmenin gerektirdiği bütün masraf, zarar ve ziyânı ödemelidir.

b) Bu talimatın yerine getirilmesi onların yerine getirecek kişinin eline geçtiği anda mümkün olmalı ve ne taşımacının normal işlerine engel olmalı, ne de gönderilen diğer yüklerin gönderici veya alıcılarına zarar vermelidir.

c) Bu talimat gönderilen yükün bölünmesine yol açmamalıdır.

6. Bu maddenin 5 (b) paragrafında öngörülen hükümlerden dolayı taşımacı aldığı talimatı yerine getirmez ise bu talimatı kendine veren kişiye derhal bilgi verecektir.

7. Bu maddede öngörülen koşullara göre verilen talimatı taşımacı yerine getirmemiş veyahut bunları sevk mektubunun birinci nüshasını istemeden yerine getirmiş ise bu

olaydan oluşacak zarar ve ziyan için istekte bulunma hakkına sahip kişiye karşı sorumlu olur.

MADDE 13

1. Yükün teslim için belirtilen yere varışından sonra alıcı, makbuz karşılığında kendisine sevk mektubunun ikinci nüshasını ve yükü teslim etmesini istemek hakkına sahiptir. Yükün kaybolduğu saptanın veya 19 uncu madde de öngörülen zamanın bitiminden sonra ulaşmaz ise taşıma sözleşmesinden doğan hakları, alıcı kendi adına taşımacıya karşı kullanmak hakkına sahiptir.

2. Bu maddenin 1 inci paragrafında kendisinde sağlanan haklardan yararlanan alıcı, sevk mektubundan doğan ödemeleri ödemekle yükümlüdür. Fakat bu konuda bir anlaşmazlık çıktığında taşımacı, alıcı tarafından teminat gösterilmedikçe yükü teslim etmek zorunda değildir.

MADDE 14

1. Yük teslim yerine varmadan önce mukaveleyi sevk mektubunda öngörülen koşullara göre uygulamak herhangi bir nedenle imkansız hale gelirse, taşımacı 12 nci madde gereğince, yüke tasarruf etme hakkına sahip olan kişiden talimat isteyecektir.

2. Bununla beraber, koşullar yükün sevk mektubunda öngörülenlerden farklı bir şekilde taşınmasına olanak sağlıyor ise ve taşımacı 12 nci madde hükümleri gereğince yüke tasarruf etme hakkına sahip kişiden uygun bir zaman içinde talimat alamamış ise, yüke tasarruf etme hakkına sahip kişinin yararlarına en uygun görülen önlemleri almakla yükümlüdür.

MADDE 15

1. Yükün teslim yerine varışından sonra koşullar bunların teslimini engellediği hallerde taşımacı göndericiden talimat isteyecektir. Eğer alıcı yükü kabul etmezse, gönderici sevk mektubunun birinci nüshasını vermeden yük üzerinde tasarruf etme hakkına sahiptir.

2. Alıcı yükü kabul etmemiş bile olsa, taşımacıya göndericiden aksine talimat gelmedikçe, bunların teslimini isteyebilir.

3. Alıcı madde 12 paragraf 3 gereğince haklarını kullanarak, yükün başka bir kişiye teslimine dair emir verdikten sonra, bunların teslimini engelleyici koşullar ortaya çıktığında, alıcı gönderici imiş ve diğer kişi alıcı imiş gibi bu maddenin 1 ve 2 inci paragrafları uygulanır.

MADDE 16

1. Taşımacı talimat istemiyle yaptığı ödemelerle bu talimatı yerine getirmenin gerektirdiği masrafları geri alma hakkına sahiptir. Ancak, bu masrafları taşımacının kendi kusur ve ihmali yüzünden yapılmamış olması gerekir.

2. Madde 14 paragraf 1 de ve madde 15 de öngörülen durumlarda taşımacı yükü onları tasarruf etme hakkına sahip olan kişi hesabına derhal boşaltabilir. Bunun üzerine taşıma işi sona ermiş sayılır. Ondan sonra taşımacı malı bu hakka sahip kişi adına koruma altına alır.

Bununla beraber bunları üçüncü bir kişiye verebilir. Bu takdirde üçüncü kişinin seçiminde tedbirli davranmak dışında hiçbir sorumluluğu kalmaz. Sevk mektubuyla ilgili ödemelerin tahakkuku devam eder.

3. Mal çabuk bozulan cinsten ise, veya durumları öyle gerektiriyor ise yahut da depolama ödemeleri malın değeri ile uyumlu değilse taşımacı yüke tasarruf etme hakkına sahip kişiden talimat beklemeden onları satabilir. Ayrıca makul bir süre bitiminde bu malları tasarruf etme hakkına sahip kişiden üstesinden gelebileceği aksine bir talimat almamış ise başka durumlarda da malın satışına kalkışabilir.

4. Eğer mallar bu madde gereğince satılmış ise, satıştan elde edilen para yüke ait ödemeler çıktıktan sonra, geriye kalan kısmı bunları tasarruf etme hakkına sahip kişiye verilir. Şayet bu ödemeler satıştan elde edilen paradan fazla ise, taşımacı aradaki farkı tahsil etme hakkına sahiptir.

5. Satış halinde takip edilecek usul malların satıldığı yerin kanun ve geleneklerine göre saptanır.

IV. BÖLÜM

TAŞIMACININ SORUMLULUĞU

MADDE 17

1. Taşımacı, yükü teslim aldığı andan, teslim edinceye kadar, bunların kısmen veya tamamen kaybindan ve doğacak hasardan sorumludur.

2. Eğer kayıp, hasar veya gecikme istek sahibinin hatası veya ihmalden, taşımacının hatasından değil de, istek sahibinin verdiği talimattan, yüke has bir kusurdan yahut da taşımacının önlenmesine olanak bulunmayan durumlardan ileri gelmiş ise, taşımacı sorumlu tutulamaz.

3. Taşımacı taşımayı yapmak için kullandığı kusurlu taşıtları, bu taşıtı kiraladığı kişinin veya vekilinin yahut çalışanlarının hata ve veya ihmallerinden dolayı sorumludur.

4. Madde 18 paragraf 2 ila 5'e uygun olmak üzere kayıp veya hasar durumları aşağıda belirtilen koşullardan bir veya bir kaçının doğal sonucu olan özel risklerden doğmuş ise, taşımacı sorumlu tutulamaz.

a) Kullanılmasında anlaşmaya varılmış ve sevk mektubunda açıkça belirtilmiş olduğu üzere, madeni levha ile kaplanmamış açık taşıtlar kullanılması,

b) Ambalajlanmadıkları veya kötü ambalajlandıkları zaman, özellikleri gereği fire veren veya hasara uğrayan malların ambalajlanmaması veya hatalı ambalajlanması,

c) Yükün gönderici, alıcı veya bunlar adına hareket eden kişiler tarafından alınması, taşınması, yüklenmesi, yığılması veya boşaltılması,

d) Özellikle kırılma, paslanma, çürüme, kuruma, normal fire yahut da güve ve haşerattan kısmen veya tamamen zarar görebilecek malların özelliği,

e) Sandık veya paketlerin üzerindeki marka veya numaraların yetersiz veya hatalı oluşu,

f) Canlı hayvan nakli,

5. Kayıp, hasar ve gecikmeye neden olan faktörlerden bazıları bakımından bu maddeye göre sorumlu olduğu faktörlerin kayıp, hasar ve gecikmeye yaptıkları katkı oranında sorumlu olacaktır.

MADDE 18

1. Kayıp hasar ve gecikmenin madde 17 paragraf 2 de öngörülen nedenlerden birinden doğduğunu kanıtlamak taşımacıya aittir.

2. Taşımacı, durumun koşulları bakımından kayıp veya hasarın Madde 17 paragraf 4 de öngörülen özel risklerin bir veya daha fazlasına atfedilebildiğini belirlediğinde, bunların bu nedenlerden ileri geldiği kabul edilir. Hak iddia eden kimse, kayıp veya zararın bu risklere kısmen veya tamamen bağlı olmadığını kanıtlamak hakkına sahiptir.

3. Anormal bir noksanlık veya sandık yahut paketlerde bir kaybolma olduğunda, kayıp veya hasarın Madde 17 paragraf 4 (a) da belirtilen durumlardan ileri geldiği varsayımına dayanan hüküm uygulanmaz.

4. Eğer taşıma malın sıcağa, soğuğa, ısı derecesindeki değişmelere ve rutubete karşı koruyacak şekilde donatılmış taşıtlarla yapılıyorsa, taşımacı Madde 17 paragraf 4 (d) deki avantajdan faydalanmayı talep edemez. Ancak, bu tür donanım seçilmesi ve kullanılması ile ilgili olarak kendisine düşen önlemleri aldığını ve verilen özel talimata uyduğunu kanıtlarsa böyle bir istemde bulunabilir.

5. Taşımacı kendisine düşen bütün önlemleri aldığını ve verilen özel talimata uyduğunu kanıtladıkça Madde 17 paragraf 4 (f) deki avantajdan yararlanmayı isteyemez.

MADDE 19

Yük kararlaştırılan zaman limiti içinde teslim edilmemiş ise veya kararlaştırılmış zaman limiti olmadığı hallerde, taşımanın normal süresi ve özellikle parçalı yüklerde tüm yükü bir araya getirmek için gerekli zaman, gayretli bir taşımacıya gerekli zamanı geçiyor ise teslimde gecikme var demektir.

MADDE 20

1. Kararlaştırılan zaman limitinin sonra ermesini izleyen 30 gün içinde veya kararlaştırılan zaman limiti yoksa, taşımacının yükü almasından sonra 60 gün içinde yükün teslim edilmemiş olması, bunların kaybolduğuna kesin kanıt oluşturup ve bunun üzerine hak sahibi yükü kaybolmuş varsayacaktır.

2. Kaybolan eşya karşılığında tazminatını aldıktan sonra hak sahibi yazı ile başvurarak, tazminatın ödenmesini takip eden yıl içinde mallar bulunduğu takdirde kendisine bilgi verilmesini isteyebilir. Bu başvurunun alındığı kendisine yazı ile bildirilir.

3. Hak sahibi, kendisine bilgi verilmesini takiben 30 gün içinde, sevk mektubunda gösterilen ücretleri ödemesi ve ayrıca tazminatı geri ödemesi karşılığında malın kendisine teslim edilmesini isteyebilir. Fakat madde 23 ve uygulanabildiği takdirde madde 26 da belirtilen teslimattaki gecikmeler için tazminat isteme hakkı saklıdır.

4. Paragraf 3 de öngörülen 30 gün içinde 2 inci paragrafta belirtilen isteğin yapılmaması veya talimatın verilmemesi halinde yahut da tazminatın ödenmesinden sonra mal bir yıldan fazla zaman geçmeden bulunmadığı takdirde taşımacı bunları buldukları ülke yasalarına göre kullanır.

MADDE 21

Mal alıcıya taşıyıcı tarafından taşıma anlaşmasına göre, "teslimdeki ödeme" tutarı tahsil edilmeksizin teslim edilmiş ise, bu durumda taşıyıcı, göndericiye karşı, "teslimdeki ödeme" tutarını aşamayacak miktarda ve alıcıya karşı dava açma hakkını kaybetmeksizin tazminat ödemekle yükümlüdür.

MADDE 22

1. Gönderici taşımacıya yük verdiğinde, kendisine tehlikenin gerçek özelliklerini bildirir ve gerekiyorsa alınacak önlemleri belirtir. Eğer bu bilgiler sevk mektubuna yazılmamış ise, bu yükü taşımanın oluşturduğu tehlikenin gerçek içeriğini taşımacının bildiği başka yollarla kanıtlamak gönderici veya alıcıya düşer.

2. Bu maddenin 1 inci paragrafında belirtilen durumlarda taşımacının tehlikeli olduğunu bilmediği tehlikeli yük, taşımacı tarafından herhangi bir yerde veya zamanda boşaltılabilir veya imha edilebilir veya tazminat talep etmeksizin zararsız hale getirilebilir. Bundan başka gönderici bu çeşit yükün taşınmak üzere tesliminden veya taşımasından doğacak bütün zarar ve ziyandan sorumludur.

MADDE 23

1. Bu Sözleşmenin hükümleri gereğince bir taşıyıcı, yükün kısmen veya tamamen kaybından dolayı tazminat ödemekle sorumlu tutulduğundan, bu tazminat yükün taşınmak üzere kabul edildiği yer ve zamandaki kıymetine göre hesaplanır.

2. Malın kıymeti, ticaret borsası fiyatına göre saptanır. Eğer böyle bir fiyat yoksa, geçerli piyasa fiyatlarına göre bir tespit yapılır. Eğer ne ticaret borsası fiyatı ne de geçerli piyasa fiyatı mevcutsa tespit, aynı cins ve kalitedeki malların normal kıymetine göre yapılır.

3. Tazminat, noksan olan brüt ağırlığın beher kilogramı için 25 frangı geçemez. Frank bir gramın 10/31'i ağırlığında safiyeti binde 900 olan altın franktır.

4. Yükün taşınması dolayısıyla ödenen taşıma ücreti, gümrük resimleri ve diğer ödemelerde, malın tamamen kaybedilmesi halinde tamamen ödenir. Kısmen kaybolma halinde ise karşılaşılan zarar oranında ödeme yapılır. Bunlar dışında başka tazminat ödenmez.

5. Gecikme halinde, hak sahibi zarar ve ziyanın bundan ileri geldiğini kanıtlarsa, taşımacı bu zarar ve ziyan için taşıma ücretini geçmemek üzere tazminat öder.

6. Madde 24 ve 26 gereğince malın diğeri veya teslimde özel faiz beyan edilmiş ise daha yüksek tazminat istenebilir.

MADDE 24

Gönderici anlaşmaya varılacak belirli bir ücret karşılığında, sevk mektubunda madde 23. paragraf 3 te belirtilen sınırı geçen bir değer beyan edebilir. Bu takdirde, beyan edilen değer bu sınırın yerine geçer.

MADDE 25

1. Hasar durumunda taşımacı, yükün madde 23 paragraf, 1, 2 ve 4 gereğince belirlenen değerine göre hesaplanmış kıymetten düşme karşılığı olan bedeli öder.

2 - Ancak tazminat şu miktarları aşamaz:

a) Eğer gönderilen malın tamamı hasara uğramış ise, tamamı kaybolduğundan ödenmesi gereken miktar,

b) Eğer gönderilen yükün bir kısmı hasara uğramış ise, eksilen kısmı için ödenmesi gereken miktar.

MADDE 26

1. Kaybolma, hasar veya kararlaştırılan zaman limitinin aşılması halinde gönderici, belirlenecek bu ücret ödenmesi karşılığında, teslim süresi için ödenecek özel faizin miktarını tayin eder ve bunu sevk mektubuna yazar.

2. Teslim süresi için özel bir faiz ödeneceği beyan edilmiş ise, 23, 24 ve 25. maddelerde öngörülen tazminattan ayrı olarak, kanıtlanan fazla zarar ve hasar için beyan edilen miktara kadar tazminat istenebilir.

MADDE 27

1. Hak sahibi ödenecek tazminat için faiz isteyebilir. Yılda % 5 üzerinden hesap edilecek bu faiz, ödeme isteğinin yazılı olarak, taşımacıya gönderildiği tarihten başlar. Böyle bir istekte bulunulmamış ise, tahakkuk dava açıldığı tarihten itibaren yapılır.

2. Tazminatın hesaplanmasında asıl olan unsurlar ödemenin istendiği ülke ve parası ile ifade edilmediği zaman, söz konusu tazminatın o ülke parasına çevrilmesi, ödemenin yapılacağı gün ve yerde uygulanan kura göre saptanır.

MADDE 28

1. İlgili yasaya göre, bu Sözleşmeye göre yapılan taşımadan oluşan zarar, hasar veya gecikme, mukavele dışı bir isteme yol açtığı hallerde taşımacı, sorumluluğunu kaldırır veya ödeyeceği tazminatı tespit eden yahut da sınırlayan bu Sözleşme hükümlerinden yararlanabilir.

2. Madde 23`de belirtilen koşullara göre taşımacının sorumlu olduğu kişilerden birinin zarar, hasar veya gecikmeden dolayı, mukavele dışı sorumluluğu söz konusu olduğu

hallerde, bu kişi taşımacının sorumluluğunu kaldıran veya ödeyeceği tazminatı tespit eden yahut sınırlayan Sözleşme hükümlerinden yararlanabilir.

MADDE 29

1. Hasar, taşımacının kendi kötü hareketinden veya davaya bakan mahkemenin kararı ile isteyerek kötü harekete eşdeğer sayılan kusurundan ileri gelmiş ise taşımacı, sorumluluğunu kaldıran veya sınırlayan yahut da kanıt yükünü karşı tarafa yükleyen bu maddenin hükümlerinden yararlanamaz.

2. Bilerek kötü hareket veya kusur taşımacının vekil veya çalışanları tarafından görevleri sırasında işlenmiş ise, aynı hüküm uygulanır. Bundan başka, böyle bir durumda adı geçen vekiller, çalışanlar ve diğer kişiler kişisel sorumlulukları yönünden 1 inci paragrafta belirtilen bu bölüm hükümlerinden yararlanamazlar.

V. BÖLÜM

İSTEM VE DAVALAR

MADDE 30

1. Alıcı, taşımacı ile beraber durumlarını kontrol etmeden, veya ziyan ve hasarın açıkça görüldüğü hallerde teslim anında veya açıkça görülmediği hallerde teslimden yedi gün içinde (pazar günleri ve resmi tatiller hariç) durumu kendisine bildirmeden malı teslim ederse, bu husus onun yükü sevk mektubunda belirtildiği şekilde alındığına kanıt oluşturur. Açıkça gözükmeyen ziyan veya hasarlarda bildirme yazılı olarak yapılacaktır.

2. Mal alıcı ve taşımacı tarafından kontrol edildikten sonra, bu kontrolün sonucuna uymayan kanıtlar ancak açıkça görülmeyen ziyan ve hasarlar için kabul olunabilir. Ancak bunun için alıcının kontrolden sonra yedi gün içinde (pazar ve resmi tatil dışında) durumu yazılı olarak taşımacıya bildirmesi gereklidir.

3. Yük alıcının kullanımına verildiği tarihten sonraki 21 gün içinde durum yazılı olarak taşımacıya bildirilmemiş ise, teslimdeki gecikmeler için tazminat ödenmez.

4. Bu maddedeki zaman limitlerini hesap ederken duruma göre teslim tarihi, kontrol tarihi, veya yükün alıcıya verildiği tarih sayılmayacaktır.

5. Gerekli tetkik ve kontrolleri yapmak için taşımacı ve alıcı birbirlerine makul her kolaylığı göstereceklerdir.

MADDE 31

1. Bu Sözleşmeye göre yapılan taşımalarla ortaya çıkan davalarda davacı taraflar arasında anlaşma ile belirlenmiş, Akit Taraf mahkemelerinde dava açılabilir. Ayrıca şu ülke mahkemelerinde de dava açılabilir.

a) Davalının mutaden ikamet ettiği veya taşıma mukavelesinin akdedildiği esas iş yerinin, veya şubesinin veyahut da acentasının bulunduğu yerlerde,

b) Taşımacının yükü aldığı veya teslim yeri olarak gösterilen yerlerde,

ve başka mahkemelerde dava açılmaz.

2. Bu maddenin 1 inci paragrafı ile ilgili olarak bir dava yine aynı paragrafta göre yetkili olan bir mahkemede görülmekte ise veya böyle bir mahkeme tarafından bir taleple ilgili olarak karar verilmiş ise, aynı nedenlerle aynı taraflar arasında yeni bir dava açılmaz. Ancak ilk davanın açıldığı ülkede yerine getirilmiyor ise, bu hüküm uygulanmaz.

3. Bir akit ülkedeki bir mahkemenin 1 inci paragrafta sözü geçen bir dava ile ilgili olarak verdiği karar, o ülkede yerine getirilebiliyor ise ilgili ülkedeki formaliteler tamamlanır tamamlanmaz, diğer akit ülkelerin her birinde de yerine getirilebilir olacaktır. Bu formaliteler davanın yeniden görülmesine olanak sağlamaz.

4. Bu maddenin 3 üncü paragrafındaki hükümler mütenakız kararlara gıyaben verilen kararlara ve mahkeme emriyle yapılan ödemelere uygulanır. Fakat ara kararlarına veya istemi tamamen veya kısmen reddedilen davacıya ödemelere ilaveten yüklenen tazminatlara uygulanmaz.

5. Bu Sözleşme gereğince taşımaldan doğan davalarda, Akit Ülkelerde oturan veya işyerleri bu ülkelerde olan Akit Ülke vatandaşlarından giderlere karşılık teminat istenemez.

MADDE 32

1. Bu Sözleşme gereğince yapılan taşımaldan doğacak davaların bir yıl içinde açılması gerekir. Ancak, bilerek kötü hareket veya mahkeme tarafından bilerek kötü hareket olarak kabul edilen kusurlarda, bu süre üç yıldır ve şu tarihlerde başlar:

- a) Teslimde kısmi kayıp, hasar veya gecikmelerde, teslim tarihinden itibaren,
- b) Tam kayıplarda, kararlaştırılan zaman limiti bitiminden 30 gün sonra kararlaştırılmış zaman limiti yoksa, yükün taşıyıcı tarafından teslim alınmasından sonraki 60 ıncı günde,
- c) Bütün diğer durumlarda, taşıma mukavelesinin akdedildiği tarihten sonraki üç aylık dönemin sonunda.

Limit döneminin işlemeye başladığı gün bu döneme dahil edilmeyecektir.

2. Yazılı bir istem, taşımacı bunu yazılı bildiri ile geri çevirip, ona ilişkin belgeleri de iade edinceye kadar zaman limitini erteler. Talebin bir kısmı kabul edildiği takdirde zaman süresi anlaşmazlık konusu olan istek için tekrar devam etmeye başlar. İstem alınıldığını, cevap verildiğini ve belgelerin gönderildiğini kanıtlamak, bu durumlara güvenen tarafa aittir. Aynı gayeyle yapılan başka istemler için zaman süresi ertelenemez.

3. Yukarıdaki 2 nci paragraf hükümlerine bağlı olarak, zaman limitinin uzatılması, davaya bakan mahkemenin kararlarına göre düzenlenir. Bu karar aynı zamanda yeniden dava açma haklarını da düzenler.

4. Zaman aşımı ile düşen dava açma hakkı, karşıt istek veya vereceğini alacağına sayışma yoluyla kullanılmaz.

MADDE 33

Taşıma mukavelesi, bir mahkeme heyetine yetki veren bir madde içerebilir. Ancak bu karar hakimler heyetinin bu Sözleşmeyi uygulamasını içermelidir.

VI. BÖLÜM**TAŞIMACILAR TARAFINDAN ORTAKLAŞA YAPILAN****TAŞIMALARLA İLGİLİ HÜKÜMLER****MADDE 34**

Tek bir mukaveleyle düzenlenen taşıma, karayolu taşımacıları tarafından ortaklaşa yapıldığında, tüm taşımanın yapılmasından her biri sorumludur. İkinci taşımacı ile onu takip eden taşımacılar, malları ve sevk mektubunu kabul etmiş olmaları dolayısıyla ve sevk mektubundaki koşullar altında anlaşmaya katılmış olurlar.

MADDE 35

1. Yükü bir önceki taşımacıdan kabul eden taşımacı, kendisine imzalı ve tarihli bir makbuz verir. İsmi ve adresini sevk mektubunun ikinci nüshasına yazar. Gerekirse sevk mektubu ve makbuzu madde 8 paragraf 2'de anılan çekinceyi de yazar.

2. Ortaklaşa taşımacılar arasındaki ilişkilere madde 9 hükümleri uygulanır.

MADDE 36

Aynı taşıma mukavelesine dayalı istekle ilgili olarak açılan bir davada ileri sürülen karşıt bir istek veya vereceğini alacağına sayışma halleri dışında kayıp, hasar veya gecikme sorumluluğu ile ilgili davalar ancak birinci taşımacının, sonuncu taşımacının veya kayıp, hasar veya gecikmenin olduğu sırada taşıma işini yapmakta olan taşımacının aleyhine açılabilir. Bu taşımacılardan birkaçı aleyhine aynı zamanda dava açılması mümkündür.

MADDE 37

Bu Sözleşme hükümleri gereğince tazminat ödemiş taşımacı, bu tazminat üzerinden ödediği faiz ve yaptığı sarflarla birlikte tazminatı, taşımaya katılmış olanlardan şu koşullara göre geri almak hakkına sahiptir.

a) Ziyan ve hasardan sorumlu olan taşımacı ister kendisi ister başka bir taşımacı tarafından ödensin, tazminatı tek başına yüklenmek zorundadır.

b) Ziyan veya hasar iki veya daha çok taşımacının fiilinden ileri geldiği zaman bunlardan her biri sorumluluktaki hissesi oranında bir meblağı ödeyecek, taşıma ücreti oranında sorumlu olacaktır.

c) Zıyan ve hasar için sorumluluğun hangi taşımacıya yükleneceği belirlenemez ise, tazminat tutarı b) fıkrasında öngöröldüğü üzere bütün taşımacılar arasında paylaşılacaktır.

MADDE 38

Taşımacılardan biri borçlarını ödeyemeyecek durumda ise, ödenmesi gereken tazminat payı taşıma karşılığında alacakları ücretler oranında diğer taşımacılar arasında bölüştürülecektir.

MADDE 39

1. Dava ile ilgili tebligat yapıldıktan ve kendisine savunma hakkı verildikten sonra, tazminatın miktarı mahkeme kararı ile saptanmış ise 37 ve 38 inci maddeler gereğince bir istem karşısında kalan taşımacı, bu istemi yapan taşımacının yaptığı ödemenin yerinde olup olmadığını tartışma konusu yapamaz.
2. Parasını geri alma hakkını mahkeme yoluyla elde etmek isteyen taşımacı, ilgili taşımacıların birinin ikamet ettiği esas işyerinin veya şubesinin veyahut da acentesinin bulunduğu ülkenin yetkili mahkemesine başvurabilir. İlgili bütün taşımacılar aynı davada davalı olarak gösterilebilir.
3. 37 ve 38.maddelerde öngörölen davalarla ilgili olarak verilecek kararlarda madde 31 paragraf 3 ve 4 hükümleri uygulanır.
4. Taşımacılar arasındaki davalarda madde 32 hükümleri uygulanır. Bununla beraber, zaman aşımı ya bu anlaşma gereğince ödenmesi gereken tazminatın miktarını tayin eden son mahkeme kararı tarihinden yahut da böyle bir karar yoksa, ödeme tarihinden itibaren başlar.

MADDE 40

Taşımacılar 37 ve 38. maddelerde yazılanlar dışında kendi aralarında bağıtlayıcı hükümler üzerine anlaşmakta serbesttirler.

VII. BÖLÜM

SÖZLEŞMEYE AYKIRI KOŞULLARIN HÜKÜMSÜZLÜĞÜ

MADDE 41

1. Madde 40 hükümleri saklı kalmak koşuluyla bu Sözleşmenin hükümlerini doğrudan doğruya veya dolayısıyla ihlal eden her türlü koşul hükümsüzdür. Böyle bir koşulun hükümsüzlüğü, mukavelenin diğer hükümlerinin hükümsüzlüğünü gerektirmez.
2. Özellikle, taşımacının lehinde sigorta tazminatı veya diğer herhangi benzer madde veya kanıtlanma zorunluluğunu değiştiren herhangi bir madde geçersiz ve hükümsüzdür.

VIII. BÖLÜM

SON HÜKÜMLER

MADDE 42

1. Bu Sözleşme Avrupa Ekonomik Komisyonuna üye ülkelerin imzalarına veya katılmalarına açıktır. Ayrıca Komisyonun yetkilerini belirten belgenin 8. paragrafı gözlemci sıfatıyla Komisyona kabul edilenler de Sözleşmeyi imzalayabilirler.
2. Komisyonun yetkilerini belirten belgenin 11. paragrafı gereğince Avrupa Ekonomik Komisyonunun bazı çalışmalarına katılan ülkeler de bu Sözleşme yürürlüğe girdikten sonra katılmak suretiyle Akit Taraf olabilirler.
3. Anlaşma 31 Ağustos 1956 tarihine kadar imzaya açık bulundurulacaktır. O tarihten sonra katılmaya açık olacaktır.
4. Bu Sözleşme onaylanacaktır.
5. Onay veya katılma, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bir belge tevdi suretiyle yapılır.

MADDE 43

1. Madde 42 paragraf 1'de belirtilen ülkelere beşi onay veya katılma belgelerini tevdi ettikten 90 gün sonra bu Sözleşme yürürlüğe girecektir.
2. Beş ülke onay veya katılma belgelerini sunduktan sonra onu onaylayan veya katılan her ülke için Sözleşme, onay veya katılma belgesini sunduktan 90 gün sonra yürürlüğe girecektir.

MADDE 44

1. Her ülke, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine haber vermek suretiyle bu Sözleşmeden çekilebilir.
2. Çekilme, Genel Sekreter bunu bildiren yazıyı aldıktan 12 ay sonra hüküm ifade eder.

MADDE 45

Bu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra, çekilmeler sonucu Akit Tarafların sayısı beşten aşağı düşer ise, çekilmelerin hüküm ifade ettiği tarihten itibaren Sözleşme yürürlükten kalkar.

MADDE 46

1. Her ülke onay veya katılma belgesini tevdi ettiği sırada veya sonra bu Sözleşmenin uluslararası ilişkilerinden sorulu olduğu bütün ülkeleri kapsadığını Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirebilir. Bu bildirim Genel Sekreter tarafından alındıktan sonra 90. günden itibaren

Sözleşme bildirimde yazılı ülkeleri kapsayacaktır. Eğer Sözleşme o tarihte yürürlüğe girmemiş ise yürürlüğe girdiği tarihte kapsayacaktır.

2. Yukarıdaki paragraf gereğince uluslararası ilişkilerinden sorumlu olduğu ülkeye bu Sözleşmenin teşmili hususunda beyanda bulunmuş ülkeler 44. madde hükümlerine göre bu ülke için Sözleşmenin sona erdiğini ayrı olarak bildirebilirler.

MADDE 47

Bu Sözleşmenin tefsir ve uygulaması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Akit Taraf arasında çıkacak ihtilaflar, müzakere veya başka bir yolla halledilmediği takdirde, ilgili Akit Taraflardan birinin istemi üzerine Uluslararası Adalet Divanına havale olunabilir.

MADDE 48

1. Bu Sözleşmeyi imzaladığı, onayladığı veya ona katıldığı sırada her Akit Taraf, kendisini Sözleşmenin 47. maddesiyle bağlı saymadığını bildirebilir. Böyle bir rezerv koymuş Akit Tarafa karşı, diğer Akit Taraflar da 47. madde ile bağlı değildirler.

2. 1. paragrafta öngörüldüğü şekilde rezerv koymuş olan Akit Taraflar Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bilgi vermek suretiyle bu rezervi kaldırabilirler.

3. Bu Sözleşmeye başka bir rezerv konulmasına izin verilmez.

MADDE 49

1. Bu Sözleşme üç yıl yürürlükte kaldıktan sonra Akit Taraflar Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine başvurarak, Sözleşmenin gözden geçirilmesi için konferans toplanmasını isteyebilirler. Genel Sekreter bu istemi Akit Taraflara tebliğ eder ve bu tebliğ tarihinden sonra dört ay içinde Akit Taraflardan en az dörtte uygun görüşlerini bildirdikleri takdirde Genel Sekreter tarafından bir gözden geçirme konferansı toplanır.

2. Yukarıdaki paragraf gereğince bir konferans akdedildiği takdirde, Genel Sekreter bütün Akit Taraflara bir tebliğat göndererek konferansta görüşülmesi istenilen konuları, üç ay içinde bildirmelerini ister. Genel Sekreter teklif metinleri ile konferansın geçici gündemini konferans tarihinden en az üç ay önce Akit Taraflara gönderir.

3. Bu maddeye göre toplanan konferansa Genel Sekreter 42. madde 1. paragrafında belirtilen ve 42. madde 2. paragraf gereğince Akit Taraf durumuna girmiş olan bütün ülkeleri davet eder.

MADDE 50

49. maddede öngörülen bildirimlere ek olarak Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Madde 42. paragraf 1'de belirtilen ülkelere ve madde 42. paragraf 2. gereğince Akit taraf durumuna girmiş olanlara aşağıdaki konularda bilgi verir.

a) 42. madde gereğince onay veya katılmalar,

b) 43. madde gereğince bu Sözleşmenin yürürlüğe giriş tarihleri,

- c) 44. madde gereğince Sözleşmeden çekilenler,
- d) 45. madde gereğince bu Sözleşmenin sona erdirilmesi,
- e) 46. madde gereğince alınan ihbarlar,
- f) Madde 48 paragraf 1 ve 2 gereğince alınan ihbar ve bildirimler.

MADDE 51 –

31 Ağustos 1956'dan sonra anlaşmanın aslı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine sunulacak ve o da bunun tasdikli suretlerini madde 42, 1 ve 2.paragraflarda belirtilen ülkelere iletacaktır.

Gerektiği şekilde ona yetkili kılınmış aşağıda imzası bulunanlar, bu Sözleşmeyi imzalamıştır.

Bugün, Bindokuzyüzellialtı yılının Mayıs ayının Ondokuzuncu günü, Cenevre'de, İngilizce ve Fransızca dillerinde tek bir nüsha olarak ve her metin eşit derecede geçerli olmak üzere düzenlenmiştir.

İMZA PROTOKOLÜ

Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyatı İçin Mukavele Sözleşmesini imzalama yöntemi hususunda, gerektiği biçimde yetkili kılınmış aşağıda imzası bulunanlar, aşağıdaki ifade ve açıklamalar konusunda anlaşmışlardır.

1. Bu Sözleşme Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ve İrlanda Cumhuriyeti arasındaki trafiğe uygulanmayacaktır.
2. Ad Madde 1, Paragraf 4

Aşağıda imzası bulunanlar, mobilya taşınması ve kombine taşımacılık için mukaveleler düzenleyen mukaveleler görüşmeyi taahhüt eder.

Gerektiği şekilde ona yetkili kılınmış aşağıda imzası bulunanlar, bu Protokolü imzalamıştır.

Bugün, Bindokuzyüzellialtı yılının Mayıs ayının Ondokuzuncu günü, Cenevre'de , İngilizce ve Fransızca dillerinde tek bir nüsha olarak ve her metin eşit derecede geçerli olmak üzere düzenlenmiştir.

EŞYALARIN KARAYOLUNDAN ULUSLAR ARASI NAKLİYATI İÇİN MUKAVELE SÖZLEŞMESİ (CMR)'NE AİT PROTOKOL

MADDE 1

İşbu Protokol bakımından “ Sözleşme”den kasıt, Eşyaların Karayolundan Uluslararası Nakliyat için Mukavele Sözleşmesi “ CMR”dir.

MADDE 2

Sözleşmenin 23.maddesi aşağıdaki şekilde tadil edilmiştir.

(1) 3.paragraf aşağıdaki metinle değiştirilmiştir.

“3.Bununla beraber, tazminat,eksik brüt ağırlığın kilogramı başına 8.33 hesap birimini aşmayacaktır.

(2) Bu maddenin sonuna, aşağıdaki 7,8 ve 9 sayılı paragraflar eklenmiştir.

7. Bu sözleşmede belirtilen hesap birimi, Uluslararası Para Fonuna tarif edildiği gibi Özel Çekme Hakkı” (SOR)dir. Bu anlaşmanın 3 sayılı fıkrada belirtilen meblağı olayla ilgilenen mahkemenin bulunduğu Devletin ulusal parasına, karar tarihinde veya taraflar arasında mutabık kalınan tarihte cari kur değeri üzerinden tahvil edilecektir. Özel Çekme Hakkı için uygulanacak, Uluslararası Para Fonuna üye olan bir Devletin ulusal parasının değeri, Uluslararası Para Fonu tarafından kendi muamele ve işlemleri için anılan tarihte geçerli, değerlendirme yöntemine uygun olarak hesaplanacaktır.

Özel Çekme hakkı uygulamaları için, Uluslararası Para Fonuna üye olmayan bir Devletin ulusal parasının değeri, o Devlet tarafından tayin edilecek şekilde göre hesaplanacaktır.

8. Bununla beraber, Uluslararası Para Fonuna üye olmayan ve kanunları, bu maddenin 7 sayılı fıkrasında belirtilen hükümlerin uygulanmasına müsait olmayan bir Devlet, CMR'nin protokolünü onayladığı veya ona katıldığı tarihte veya bunu müteakip herhangi bir zamanda, ülkesinde uygulanacak, bu maddenin 3 sayılı fıkrasında belirtilen yükümlülüğe ait sınırları, 25 parasal birim olacağını beyan edebilir. Bu fıkrada sözü edilen parasal birim, 900 ayar altının 10/31 gramına tekabül eder. Bu fıkrada belirtilen meblağın ulusal paraya tahvili, ilgili Devletin Kanunlarına uygun şekilde yerine getirilecektir.

9. Bu maddenin 7.paragrafının son cümlesinde belirtilen hesaplama ile bu maddenin 8 sayılı fıkrasında sözü edilen tahvil, bu fıkralarda hesap birimi olarak ifade edildiği şekliyle bu maddenin 3 sayılı fıkrasının meblağı için, Devletin ulusal parası üzerinden, mümkün olduğu kadar gerçek değeri ifade edecek şekilde yerine getirilecektir. CMR'ye eklenen Protokolün 3 sayılı maddesinde sözü edilen bir belgenin tevdi edilmesinde ve de bu maddenin 7 veya 8 paragraflarında herhangi bir değişikliğin yapılması halinde, Devletler Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine duruma göre bu maddenin 7 paragrafı fıkrası uyarınca yapılan hesaplama şeklini veya bu maddenin 8.paragrafına uygun olarak yapılan tahvil sonucunu bildirecektir.

NIHAİ HÜKÜMLER

MADDE 3

1. İşbu protokol, sözleşmeye imzasını koymuş olan veya bu sözleşmeye katılan ve de Avrupa Ekonomik Komisyonu üyesi olan veya anılan Komisyonunu yetkilerine ilişkin belgenin 8.paragrafı tahtında istişari sıfatla kabul edilmiş Devletlerin imzasına açılacaktır.
2. İşbu protokol, sözleşmeye taraf olup bu maddenin 1.paragrafında belirtilen Devletlerin herhangi birinin katılımına açık tutulacaktır.
3. Sözleşmeye taraf olup, işbu Komisyonun Yetkilerine ilişkin belgenin 11.paragrafı uyarınca Avrupa Ekonomik Komisyonunun bazı faaliyetlerine iştirak eden Devletler, bu Protokole yürürlüğe girmesinden sonra katılmak suretiyle bu protokolün akit tarafları haline gelebilirler.
4. İşbu Protokol Cenevre'de 1 Eylül 1994 tarihinden 31 Ağustos 1979 tarihine kadar imzaya açık tutulacaktır. Bu tarihi müteakip, bu Protokol, katılıma açık tutulacaktır.
5. Bu protokol, ilgili Devletin Sözleşmeyi onaylamasından veya ona katılmasından sonra, onay işlemine tabi tutulacaktır.
6. Onay veya katılma, bir belgenin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle hüküm ifade edecektir.
7. Tüm Akit Taraflarla ilgili olarak işbu Protokole ait bir tadil maddesinin yürürlüğe girmesi için gerekli tüm işlemlerin tamamlanmasından sonra, bir onay veya katılma belgesinin tevdi edilmesi, tadil maddesi ile değişikliğe uğrayan Protokol için müracaat edilmiş olarak addedilecektir.

MADDE 4

1. İşbu Protokol, bu protokolün 3.maddesinin 1 ve 2 sayılı fıkrasında belirtilen Devletlerden beşinin onay veya katılma belgelerini tevdi tarihini takip eden doksanıncı günde yürürlüğe girmiş olacaktır.
2. Beş Devletin kendi onay veya katılma belgelerini tevdi ettikten sonra bu Protokolü onaylayan veya ona katılan herhangi bir Devlet için, bu Protokol, anılan Devletin kendi onay veya katılma belgesini tevdi ettiği tarihi takip eden doksanıncı günde yürürlüğe girmiş olacaktır.

MADDE 5

1. Herhangi bir Akit Taraf, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine ihbarda bulunmak suretiyle bu Protokolden çekilebilir.
2. Bu çekilme, ihbarın Genel Sekreter tarafından alınması tarihinden on iki ay sonra yürürlüğe girer.
3. Sözleşmeye Taraf olmaktan çıkan herhangi bir Akit Taraf, aynı tarihte, işbu Protokole taraf olmaktan çıkacaktır.

MADDE 6

İşbu protokolün yürürlüğe girmesinden sonra, çekilmeler sonucunda Akit taraf adedinin beşten aşağı düşmesi halinde, bu Protokol, bu kabil çekilmelerin sonucusunun hüküm ifade etmeye başladığı tarihten sonra yürürlükten kalkmış olacaktır.

MADDE 7

1. Herhangi bir Devlet, onay veya katılma belgesini tevdi ettiğinde veya bunu müteakip herhangi bir zamanda, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir bildirim ile, uluslararası ilişkiler yönünden sorumlu olduğu ve de haklarında Anlaşmanın 46.maddesi uyarınca bir beyanda bulunmuş olduğu ülkelerin tamamını veya bunların herhangi birini kapsayacağını beyan edebilir. Bu Protokol, bildiriye belirtilen ülke ve ülkelere, bu bildirim Genel Sekreter tarafından alınmasının doksanıncı gününden veya bu tarihte Protokolün henüz yürürlüğe girmemesi halinde, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren teşmil edilmiş olacaktır.
2. Yukarıdaki paragraf tahtında, işbu Protokolün uluslararası ilişkiler yönünden sorumlu olduğu herhangi bir ülkeye teşmili ile ilgili olarak beyanda bulunmuş olan herhangi bir Devlet, yukarıdaki 5.maddenin hükümleri uyarınca, anılan ülke ile ilgili olarak işbu Protokolden ayrı olarak çekilebilir.

MADDE 8

İşbu Protokolün yorumlanması veya uygulanması ile ilgili olarak iki veya daha fazla Taraf arasında, Tarafların müzakere yolu ile veya başka bir yoldan halletmeye muvaffak olamadığı herhangi bir ihtilafın zuhuru halinde, bu ihtilaf, ilgili Akit Tarafların herhangi birinin talebi üzerine, halli için Uluslararası Adalet Divanına götürülebilir.

MADDE 9

1. Herhangi bir Akit Taraf, bu Protokolün imzalanması, onaylanması veya buna iştirak edilmesi anında, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderilecek bir bildirim marifetiyle, kendisini işbu Protokolün 8.maddesi ile bağlı telakki etmediğini beyan edebilir. Diğer Akit taraflar, bu kabil bir ihtirazi kayıt düşen herhangi bir Akit tarafla ilgili olarak, bu protokolün 8.maddesi ile bağlı olmayacaktır.
2. Bu maddenin 1.paragrafında belirtilen beyan, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine gönderilecek bir bildirimle herhangi bir zamanda geri çekilebilir.
3. Bu Protokol için herhangi diğer bir ihtirazi kaydın düşülmesine müsaade edilmeyecektir.

MADDE 10

1. İşbu Protokolün üç yıl süre ile yürürlükte kalmasından sonra herhangi bir Akit Taraf, Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine göndereceği bir bildirim ile, bu Protokolün tekrar gözden geçirilmesi amacıyla bir konferansın düzenlenmesini talep edebilir. Genel Sekreter tüm Akit Tarafları bu talepten haberdar edecek ve Genel Sekreter tarafından yapılan tebliği takip eden dört aylık bir süre içinde, Akit tarafların en az dörtte birinin, bu talebe iştirak ettiğini kendisine bildirmesi halinde, Genel Sekreter tarafından, işbu Protokolün gözden geçirilmesi amacıyla bir konferans düzenlenecektir.

2. Bir evvelki paragraf uyarınca bir konferansın düzenlenmesi durumunda, Genel Sekreter tüm Akit Taraflara keyfiyeti bildirecek ve üç aylık bir süre içinde Konferansın tetkik edilmesini arzuladıkları önerilerini tevdi etmeye onları davet edecektir. Genel Sekreter Konferansın geçici gündemi ile bu kabil önerilerin metinlerini, Konferansın düzenleneceği tarihten en az üç ay evvelinde tüm Akit Taraflara gönderecektir.
3. Genel Sekreter, işbu maddeye uygun olarak toplanan herhangi bir konferansa, 3.maddenin 1 ve 2. paragraflarında belirtilen tüm Devletler ile işbu Protokolün 3.maddesinin 3.paragrafına göre Akit Taraf haline gelen Devletleri davet edecektir.

MADDE 11

10.maddede belirtilen bildirimlere ilaveten, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Protokolün 2.maddesinin 1 ve 2.paragraflarında atıf yapılan Devletleri ve bu Protokolün 3.maddesinin 3.paragrafi tahtında Akit Taraflar haline gelen Devletleri aşağıdakilerden haberdar edecektir.

- (a) 3.maddeye göre yapılan onay ve katılım işlemleri,
- (b) 4.maddeye uygun olarak, işbu Protokolün yürürlüğe giriş tarihleri,
- (c) 2.maddenin (2) sayılı paragrafına göre alınmış olan bildirimler,
- (d) 5.maddeye göre yapılan çekilmeler,
- (e) 6.maddeye işbu protokolün feshedilmesi,
- (g) 9.maddenin 1 ve 2 paragraflarına uygun olarak alınmış olan deklarasyonlar ve bildirimler.

MADDE 12

31 Ağustos 1978 tarihinde sonra işbu protokolün aslı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilecek ve kendisini bu aslın tasdik edilmiş suretlerini bu protokolün 3.maddesinin 1, 2 ve 3.paragraflarında belirtilen Devletlerin her birine gönderecektir.

Cenevre'de bindokuzyüzyetmişsekiz yılının Temmuz ayının bu beşinci gününde, her biri aynı derecede geçerli olmak üzere İngilizce ve Fransızca lisanlarında tek bir nüsha halinde düzenlenmiştir.

İşbu hususun şahadet zımında, konu ile ilgili olarak tam yetkiye sahip olan aşağıda imzası bulunan kişiler işbu protokolü..... adına imzalamıştır.